

**Зауваження щодо
проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального
процесуального кодексу України (щодо особливостей звернення в дохід
держави грошових коштів, цінностей та доходів від них до ухвалення
вироку суду)» (реєстр. № 4057)**

1. У законопроекті пропонується доповнити Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) новою главою 24-1 «Особливості звернення в дохід держави грошових коштів, цінностей та доходів від них до ухвалення вироку суду». У цій главі передбачається, що: звернення в дохід держави грошових коштів, цінностей та доходів від них до ухвалення вироку суду допускається виключно у випадках, за умов та на підставах, визначених цією главою, і може здійснюється лише у кримінальних провадженнях щодо: 1) корупційних злочинів, пов'язаних з: привласненням, розтратою майна або заволодінням ним шляхом зловживання службовим становищем (стаття 191 Кримінального кодексу України (далі – КК)); прийняттям пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (стаття 368 КК); незаконним збагаченням (стаття 368-2 КК); зловживанням впливом (стаття 369-2 КК); 2) легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (стаття 209 КК); 3) створення злочинної організації (стаття 255 КК). При цьому зверненню в дохід держави можуть підлягати грошові кошти, цінності (у тому числі ті, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), доходи від грошових коштів та цінностей.

Аналіз запропонованих змін дає підстави стверджувати про їх невідповідність Конституції України.

Так, відповідно до статті 41 Конституції України ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Таким чином, Конституція України передбачає примусове відчуження майна за умови повного відшкодування його вартості та конфіскацію майна.

Запропоноване ж звернення в дохід держави визначеного в законопроекті майна не може вважатись ані примусовим відчуженням, ані конфіскацією.

Щодо конфіскації необхідно зазначити, що такого роду позбавлення права власності на майно можливе лише як санкція за вчинення правопорушення і тільки після визнання особи винною у його вчиненні (стаття 354 ЦК України, частина перша статті 50 та п. 7 частини першої статті 51, стаття 59 КК України).

Положення законопроекту щодо можливості повернути майно шляхом звернення до суду в порядку цивільного судочинства або можливості його повернення після постановлення виправдувального вироку, не усуває невідповідність запропонованих положень статті 41 Конституції України.

2. Крім того, передбачена законопроектом можливість розгляду судом клопотання прокурора та постановлення ухвали про звернення в дохід держави відповідного майна без участі захисника підозрюваного, третьої особи або її представника є прямим порушенням принципу рівності та змагальності сторін, що є основними засадами судочинства відповідно до частини третьої статті 129 Конституції України.

3. Відповідно до запропонованого законопроектом положення частини першої статті 297-11 у разі ухвалення судом виправдувального вироку суд одночасно постановляє судові рішення про повернення звернутого у дохід держави майна або його грошового еквіваленту у термін не пізніше 12 місяців з дня набрання законної сили відповідним вироком.

У цьому аспекті звертаю увагу, що неповернення державою майна особі протягом такого тривалого строку однозначно становитиме надмірний тягар для неї і, відповідно, порушить вимоги статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

4. Законопроектом також передбачено, що судові рішення апеляційної інстанції у визначеній категорії справ є остаточним і оскарженню не підлягає. Таким чином, пропонується обмежити право особи на звернення до вищого спеціалізованого суду з касаційною скаргою.

У цьому зв'язку доцільно було б згадати позицію Конституційного Суду України. Він неодноразово вирішував, що право на судовий захист включає в себе, зокрема, можливість оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку, що є однією з конституційних гарантій реалізації інших прав і свобод, захисту їх від порушень і протиправних посягань, в тому числі від помилкових і неправосудних судових рішень.

Верховна Рада України, визначаючи законом судоустрій та судочинство, повинна встановлювати такий обсяг права учасників судового провадження на інстанційне оскарження рішення місцевого суду, який би забезпечував ефективний судовий захист. Обмеження доступу до апеляційної чи касаційної інстанцій можливе лише у виняткових випадках з обов'язковим дотриманням конституційних норм і принципів. Встановлюючи обмеження права на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень, законодавець повинен керуватися такою складовою принципу верховенства права, як пропорційність. За правовою позицією Конституційного Суду України обмеження прав і свобод людини і громадянина є допустимим виключно за умови, що таке обмеження є домірним (пропорційним) та суспільно необхідним (рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 2015 року № 3-рп-2015).

Однак ані з пояснювальної записки, ані з самого законопроекту не вбачається, що позбавлення особи права на розгляд скарги судом касаційної інстанції у даній категорії справ виправдовуються їх особливим або винятковим характером.

Відповідно в цьому аспекті законопроект також не відповідає частині третій статті 129 Конституції України.